

Лаврів І.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доц., доктор права УВУ,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права ЗУНУ
Кравчук М. В.*

ХРИСТИЯНСЬКЕ КОРИННЯ ПРАВА

Актуальність теми. Християнська релігія вважається одним із найвагоміших чинників формування правової культури цивілізованих європейських держав. Відповідно до методологічної хронології, серед сучасних джерел європейського права розглядають: еллінську філософію права; теорію й норми римського права; християнську етику. Та, як зазначив І. Луцький, «якщо взяти до уваги значення кожного із цих джерел для утвердження європейського права, то на перше місце слід поставити християнську мораль» [8, с. 110].

За твердженням М.Кравчука: «науковець, вважаючи себе носієм високодуховного світогляду або просто симпатиком християнських цінностей, покликаний досліджувати та відкривати у природі і в житті закономірності Божого творіння, і тоді правові норми будуть не створенні, а відкриті» [6, с.51].

Християнська мораль історично була невід'ємною частиною української нації, її менталітету. У зв'язку із цим сформувалася особлива, із притаманними тільки їй рисами вітчизняна правова культура [12, с. 506]. Згідно ст. 3 Конституції України, в основі правової культури незалежної України закладено ідею абсолютної цінності людини, її життя, честі, гідності, індивідуальної свободи. Верховенство невідчужуваних природних прав людини кореспондується як із загальними засадами європейського права, так і з основоположними християнськими цінностями. Тому питання християнського коріння права не втрачає своєї актуальності і на сучасному етапі, а його дослідження є особливо важливим для формування особистості майбутніх юристів.

Теоретична основа дослідження. Християнські засади формування правової культури, правових традицій і прав людини розглядали у своїх працях О.Барабаш, М.Кравчук, І. Луцький, І. Міма, В. Пастернак, І. Ткачук та багато інших вчених. Питання взаємовідносин держави і Церкви, співвідношення права і релігії розкрито у дослідженнях Д.Вовка, Д. Лук'янова Д.Мартишин С. Рабіновича, Н. Черник і ін. Разом з тим, дослідницька цікавість до християнських принципів як основи права є цілком закономірною та потребує наукового опрацювання. Саме норми християнської моралі суттєво посилюють нормативність правого життя. За словами М.Кравчука: «християнська мораль відіграє важливу роль у функціонуванні всесвіту, в тому числі і правових явищ, Для підтвердження цих слів ще раз звернемо свою увагу на десять Божих

заповідей та Кредо життя, що містяться у 12, 13 додатках навчального видання. Це питання надзвичайно масштабне і багатогранне та потребує окремого висвітлення і подальшої наукової розробки» [6, с.51].

Метою наукової розвідки є розкриття християнських основ у становленні європейського і вітчизняного права.

Виклад основного матеріалу. У старозавітні часи були закладені ті правові ідеї, які із часом трансформувалися у фундаментальні принципи сучасного права (насамперед, право на життя та людську гідність). У Біблії зафіксовані найбільш фундаментальні природні права, які зародилися без будь-яких людських інтелектуальних зусиль, а закладені в сутність світу самим Творцем як універсальні закони й умови, без яких створене ним не може функціонувати [12, с. 507].

Християнські цінності свободи, рівності та справедливості є функціональними для права й задекларовані як основні постулати кожної правової системи, вони набувають специфічного змістовного навантаження в різні історичні епохи та в різних культурних ареалах [10, с. 45].

За твердженням М.Кравчука: «Саме у релігії відбувається сакралізація цінностей, настанов, норм поведінки, які стають непорушними і безумовними і слугують ціннісним орієнтиром для права» [6, с.52].

Етимологічно правові системи континентальної Європи, у центр функціонування яких поставлено реалізацію цінностей демократичної держави, принципу верховенства права, втілення стандартів прав людини, мають християнське коріння, зокрема, канонічне право є одним із стовпів романо-германського права, а отже, і правових систем багатьох європейських країн [7, с. 261; 6, с. 110, 112]. Релігійна єдність більшості європейських держав приводила до схожості правових систем, у межах яких сформувалися спільні погляди на державу та право, зокрема загальна в суттєвих рисах правова культура.

Протягом майже двох тисячоліть у християнській релігії викристалізовувалася своя особлива система моральних ідеалів, яка становить основу для всіх інших загальнолюдських цінностей. Її наріжним каменем постають любов, милосердя та повага до гідності кожної людини як Божого творіння. Любов стає єдиним внутрішнім регулятором людської поведінки. У Нагірній проповіді Ісуса Христа міститься ціннісна для людських взаємин домінанта: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон» (Мтф. 7:12). Пізніше цей принцип був розвинутий німецьким філософом Іммануїлом Кантом у категоричний імператив, згідно з яким потрібно діяти так, щоб завжди розглядати людину як ціль і ніколи як засіб, а в науковій етиці він дістав назву «золотого правила» моральності. Саме такий зміст християнської етики – етики любові й альтруїзму – став наймогутнішим чинником утвердження принципу гуманізму, який є основоположним для сучасного права [12, с. 506].

Слід зазначити, що про рівну гідність усіх людей свідчить, зокрема, й положення християнської антропології про походження людства від одних прабатьків [8, с. 110].

Християнство як релігія свободи завжди відіграло важливу роль у становленні прав людини. Людськими передусім повинні керувати любов, милосердя та співчуття. Це саме та система цінностей, яку створила релігія. Завдяки їй людина пройшла процес перетворення зі свавільного дикуна на істоту духовну [12, с. 506].

Традиція природних прав людини остаточно сформована на Заході після відкриття Америки і того, як іспанські теологи-схоласти порушили питання про права аборигенів Нового Світу. Розвиваючи ідею про наявність в американських індіанців природних прав, які європейці зобов'язані поважати, теологи XVI ст. обґрунтовували власну позицію на основі старих традицій, сформованих у працях кантоністів XII ст. [11, с. 36].

Християнство проголосило принцип рівності людей, незалежно від їхніх національності, статі, майнового та політичного становища. Найбільш виразно він сформульований апостолом Павлом: «Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої – бо всі ви один у Христі Ісусі» (Гал. 3:28) [12, с. 506].

Божественне в людині сприймається також як джерело її свободи, яка передбачає можливість вільного вибору. Водночас християнство заклало передумови обмеження свободи, встановило баланс між правами й обов'язками індивідуума. У цьому контексті Григорій Богослов зазначав: «Той, Хто створив на початку людину, зробив її вільною і самовладною, обмеживши її одним лише законом заповіді» [3]. Так, п'ять останніх заповідей встановлюють межі земної волі, що, у свою чергу, забезпечує недоторканість прав: на життя («Не вбивай»), на сім'ю («Не перелюбствуй»), на власність і результати власної праці («Не кради»), на істину («Не свідчи неправдиво на ближнього твого»), і, насамкінець, апелюють до духовного початку в людині, що зобов'язує її до внутрішніх заборон на ті ж дії («Не жадай дому ближнього свого, не жадай дружини ближнього свого») [2, с. 217].

Варто зазначити, що такий підхід різко контрастує з ліберальною концепцією, відповідно до якої свободі людини надається абсолютний характер, а права людини є пріоритетними над її обов'язками. Мабуть, така абсолютизація свободи та вседозволеність і призвели до духовно-ціннісної кризи, у якій опинився сьогодні Західний світ, а в Україні, зокрема, до морально-правової аномії. Адже, як попереджав апостол Павло: «Усе мені можна, та не все на пожиток. Усе мені можна, та буде не все!» (1 Кор. 10:23).

Розглядаючи християнство як світоглядне джерело Української держави й права, слід зауважити, що основоположні засади його були утверджені в період Київської Русі. Саме тоді головні християнські ідеали не лише поширилися на місцевий політикум і суспільство, вони із часом

увібрали в себе специфічні місцеві ментальні й культурні риси, які стали засадничими нормами політичної поведінки українців і понині. Якраз завдяки християнству сформовано основоположні принципи моральності й етичності, які в умовах громадянського суспільства та соціальної держави є головними гарантами дотримання особистих прав і свобод громадянина, а також морально-духовного розвитку суспільства [8, с. 111].

Висновки. Ігнорування християнських засад рівності, справедливості, поваги до людської гідності тощо суб'єктами суспільних відносин призводить до негативних наслідків. Тому побудова демократичного суспільства та правової держави, принципи якої закріплені у Конституції України, потребує піднесення правової культури, в основі якої закладено християнське коріння. У системі державного управління мають бути пріоритетними питання духовної безпеки, захисту духовно-моральних цінностей, християнської віри, релігійної та національної ідентичності України, культури та історії нашого народу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141. В редакції від 01.01.2020 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 29.10.2020 р.).
2. Барабаш О. Герменевтика моралі у становленні ідеї права : проекції Старого Завіту і християнства *Філософські обрії*. 2010. № 23. С. 213–228.
3. Богослов Г. Слова. Слово 14. О любви к бедным. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Grigoriy_Bogoslov/slovo/14.
4. Вовк Д. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення : монографія. Харків : Право, 2009. 224 с.
5. Вовк, Д. В Християнська правова традиція як категорія теорії права [текст] / наук. ред. О. В. Петришин. Х. : Юрайт, 2013. 64 с.
6. Кравчук М.В. Проблеми теорії держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. [для студ. ЗВО]. 3-є вид., змін. й допов. Тернопіль : Економічна думка, 2016. 420 с.
7. Лук'янов Д. Релігійно-правові системи світу : порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01. Харків, 2016. 209 с.
8. Луцький І. М. Християнство як світоглядне джерело української держави і права : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 468 с.
9. Мартишин Д. Взаємовідносини держави та церкви : огляд богословської літератури. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4(39). С. 45-51.
10. Міма І. Аксіологічне значення християнсько-правових традицій для правової системи України. *Jurnalul Juridicnational : teorie şipractică*. 2014. № 1(5). С. 41-46.

11. Пастернак В.М. Християнські засади прав людини. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 35-41.
12. Ткачук І.Д. Християнські цінності як основа формування сучасної вітчизняної правової культури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 505-508.

Лукава В.
магістрантка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ
Ухач В.З.

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ, ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕЗАПУСКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Згідно з Конституцією України судова система покликана захищати громадян, їх права та обов'язки як від неправомірних дій держави, так і від посягань інших громадян чи організацій, тому що саме правосуддя є гарантом законності, справедливості та порядку у суспільстві.

Конституції України зазначено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 5). Саме Конституція закріплює основи правосуддя в нашій країні. У ст. 124 визначено, що правосуддя в Україні здійснюється лише судами, а народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних [1].

На сьогодні окремі проблемні аспекти окресленої теми проаналізовано в працях таких науковців, як: Л. Летнянчин, М. Жушман, Т. Федоренко, С. Штогун та ін. В умовах постійного розвитку процесів державотворення, що відбуваються в Україні, питання реформування судової системи залишається вкрай актуальним.

Метою даної роботи є дослідження сучасного стану судової реформи в частині внесення змін до Конституції України.

Указом Президента України від 20 травня 2015 року було затверджено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (далі – Стратегія). Стратегія встановлює пріоритети реформування судової влади – системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів як на рівні конституційних змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів [2]. Зміни, що відбулися на конституційному рівні, повинні вдосконалити норми в частині правосуддя, це можна вважати цілком реальним, тому що вони відбулися відповідно до Конституції. Це виключає в майбутньому